

Van Ambrosiushoeve via PPO-Bijen naar Plant Research International (PRI)

Een historisch overzicht van het praktijkonderzoek bijenteelt

Henk van der Scheer, Tjeerd Blacquière

De Bijenhouderij had met de Ambrosiushoeve, waarbij ook een mooie drachtplantentuin hoorde, haar 'eigen' onderzoekscentrum. De directeur van het proefbedrijf was jarenlang tevens Rijksbijenteeltconsulent. Na 1980 verschaalden de taken en in 2001 dwong de overheid verzelfstandiging af van het proefbedrijf tot PPO-Bijen. In 2004 volgde de verhuizing van de resterende medewerkers van Hilvarenbeek naar Wageningen. Met name die verhuizing heeft de Bijenhouderij een trauma bezorgd. Dat trauma is wel begrijpelijk, maar slechts gedeeltelijk gegrond. Voor de onderzoeksgroep Bijen was de koppeling aan PPO en de verhuizing naar Wageningen een noodzakelijke bevrijding uit het wetenschappelijke isolement. Vanaf 2008 wordt dat isolement helemaal opgeheven als PPO-Bijen verder gaat als 'Expertisegroep Bijen' binnen de business unit 'Biointeracties' van het Wageningse DLO-instituut Plant Research International (PRI).

Eerst na de Tweede Wereldoorlog zagen de bijenhoudersorganisaties kans om tot samenwerking te komen. Dat was een eis van de overheid om over te gegaan tot subsidiëring van het praktijkonderzoek bijenteelt. Zo ontstond de stichting Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij in Nederland en vervolgens werd in 1949 te Hilvarenbeek een proefstation opgericht met als weidse naam stichting Landelijk Proefbedrijf voor Insektenbestuiving en Bijenhouderij 'Ambrosiushoeve'. Bij de oprichting van het proefstation betaalde de Bijenhouderij voor 50% mee aan het onderzoeksbudget dat in het eerste jaar f 6.620,- bedroeg. De andere helft werd betaald door de overheid oftewel het

Ministerie van Landbouw en Visserij (ML&V). De Bijenhouderij nam zitting in het bestuur en werd daardoor nauw betrokken bij het reilen en zeilen van het proefstation.

De Rijksbijenteeltconsulent voor het zuiden van Nederland, ir. Mommers, werd de eerste directeur van de Ambrosiushoeve. Beide functies waren namelijk gekoppeld. In de hoedanigheid van consulent gaf hij voorlichting en werden bijenteeltleraren opgeleid. Met de totstandkoming van de Bijenwet in 1947 kreeg de consulent ook grote bevoegdheden inzake inspectie op besmettelijke bijenziekten. Daardoor kreeg de bestrijding van de tracheemijt veel aandacht, vooral in Zeeuws-Vlaanderen.

Onderzoeksactiviteiten

In het begin richtte het onderzoek zich op de waarde van drachtplanten (vandaar de tuin) en de bestuiving van gewassen. Meerdere bestuivingsproeven zijn uitgevoerd bij kersen in de provincie Limburg. Ook het bestuivingseffect van volken bij teelten onder glas is onderzocht. In de beginfase was het werken niet eenvoudig. Een proeftuinchef en een tuinman hielden zich voornamelijk bezig met de drachtplantentuin en dus moesten de medewerkers/voorlichters van het Consulentschap nogal eens bijspringen. Kort na de inrichting van de tuin werkte men mee aan onderzoek door een werkgroep van de Wageningse Universiteit naar het effect van aardstralen, c.q. geopathische stoorzones, op de groei van planten en het gedrag van dieren. Uit de begintijd van het proefbedrijf stamt ook het onderzoek naar algemene bijenteelt - de Aalster methode - en het ontwikkelen van een gemakkelijk bruikbare kast. Dat werd de Spaarkast. Later verschoof het onderzoek o.a. naar analyse van suikers in nectar. Ook werd aandacht geschonken aan spuutschade en in verband daarmee het toetsen van giftigheid van pesticiden voor bijen. Toen er vervolgens ook nog aan bestuiving door hommels werd gewerkt en de resultaten van de kweek van hommels als gevolg van contractonderzoek niet meteen werden vrijgegeven, ontstond er natuurlijk (?) wrevel bij de imkers. Vergeten werd even het aloude adagio 'Wie betaalt bepaalt'.

Het proefbedrijf had de opdracht om praktijkonderzoek te doen voor de bijenteelt, de fruitteelt en de glasgroenteteelt in Nederland. Het is dan ook niet verwonderlijk dat verreweg de meeste publicaties verschenen in de Nederlandse vakbladen van genoemde sectoren.

Financiering

Zoals gezegd betaalde de Bijenhouderij in het begin voor de helft mee aan het onderzoeksbudget. Daarna is er een peri-

Eerste gebouw van het proefbedrijf (Mommertspaviljoen) omgeven door de drachtplantentuin

ode geweest dat ML&V alles financierde, maar in de periode 1995-2005 betaalde de Bijenhouderij weer voor een klein deel mee en wel het niet geïndexeerde bedrag van f 10,- (= € 4,54) per imker. Ook de sectoren Fruitteelt en Glasgroenteteelt betaalden mee en dus werd in 1995 het bestuur van de Ambrosiushoeve, tot dan bestaande uit vertegenwoordigers van de Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij en ML&V, uitgebreid met een vertegenwoordiger van de Fruitteelt en de Glasgroenteteelt.

Verschraling

Bij de grote reorganisatie van de voorlichtingsdienst in 1990 verloor de directeur van de Ambrosiushoeve zijn functie van Rijksbijenteeltconsulent. De regionale, bedrijfsgerichte voorlichting werd overgedragen aan de verzelfstandigde landbouwvoorlichtingsdienst DLV. De resterende drie bijenteeltvoorlichters kwamen zodoende in dienst van de DLV en werden na een paar jaar wegbezuinigd. Het landelijke werk van de Consulentschappen ging op in het Informatie- en Kenniscentrum voor de Akker- en Tuinbouw (IKC-AT), nu Expertise Centrum Landbouw van MLNV (EC-LNV) genoemd. Ook het van rijkswege opleiden van bijenteeltleraren werd afgebouwd. In 1993 kregen de laatste cursisten hun diploma. Aan het subsidiëren van de bijenteeltcursussen voor beginners en gevorderden kwam in 2002 een eind.

Ook de subsidiëring van de bestrijding van Amerikaans vuilbroed (AVB) is afgebouwd. In 2005 vond de overheid de bestrijding van AVB niet langer haar taak. Dat heeft de Bijenhouderij dus noodgedwongen overgenomen. De overheid was

zo coulant om als een soort gewenningspremie aan de bestrijdingskosten tot en met 2007 mee te betalen.

Van Ambrosiushoeve naar PPO-bijen

Op 14 mei 2001 passeerde de akte houdende fusie inzake stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek te Wageningen. Op die dag fuseerden de proefstations, de proeftuinen en de onderzoeksinstituten van de stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) en ontstond een conglomeraat van instituten onder de oude naam: stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek. De proefstations en proeftuinen werden op die dag gebundeld tot het instituut Plantaardig Praktijkonderzoek (PPO) als onderdeel van het nieuwe DLO-conglomeraat. Wat later werd de naam gewijzigd in Praktijkonderzoek Plant & Omgeving. De vroegere proefstations werden daarbij aangeduid als sector van PPO. In het geval van de Ambrosiushoeve werd dat PPO sector Bijen. De meeste sectoren behielden hun werklocatie, maar een aantal verhuisde, waaronder de Ambrosiushoeve.

In 2004 werd Hilvarenbeek definitief verlaten. De medewerkers zijn nu gehuisvest in het gebouw van het DLO-instituut Plant Research International (PRI) aan de Droevendaalsesteeg in Wageningen. De medewerkers van dat instituut werken voornamelijk aan bestrijding van ziekten en plagen en veredeling daarop bij landbouwgewassen. Per 1 januari 2008 wordt PPO-Bijen dus als 'Expertisegroep Bijen' opgenomen in PRI.

Na de verzelfstandiging werd PPO-Bijen bestuurlijk ondergebracht bij Wageningen UR en heeft de georganiseerde Bijenhoude-

rij daar geen bemoeienis meer mee. Wel heeft men nog bemoeienis met het onderzoeksprogramma van PPO-Bijen, mede omdat de georganiseerde Bijenhouderij nog steeds bepaalde onderzoeksopdrachten financiert.

Door de verzelfstandiging moet PPO-Bijen, net als heel Wageningen UR, voor haar voortbestaan 'de boer op' om aan gefinancierde onderzoeksprojecten te komen (projectfinanciering). Over die activiteiten wordt in een volgende bijdrage geschreven.

Literatuur

- Blacquière, T., 2003. Zwermneiging van Hilvarenbeek naar Wageningen. *Bijen* 12(9): 241-2003.
- Blacquière, T. en Scheer, H. van der, 2004. Wichelroede in de landbouw. *Bijen* 13(4): 114-115.
- Heemert, C. van, 1984. Wat doet het Consulentenschap in Algemene Dienst voor Bijenteelt en het Proefstation 'Ambrosiushoeve'? *De Fruitteelt* 74(17): 485-487.
- Hensels, L., 2005. De geschiedenis van het proefstation. *Bijen* 14(1): 3-4; 2005
- Kaas, J.P. en Ruijter, A. de (red.), 1999. Pollenanalyse. Uitg.: Stichting Landelijk Proefbedrijf voor Insektenbestuiving en Bijenhouderij Ambrosiushoeve, Hilvarenbeek. Pp. 156.
- Plaizier, J. en Blacquière, T., 2003. Veranderingen in de Nederlandse bijenhouderij. *Vakblad Natuurbeheer* 42(3): 46-48.
- Ruijter, A. de, 2001. De toekomst van de Ambrosiushoeve. *Bijen* 10(2): 35-37.
- Scheer, H. van der, 2007. De relatie van de bijenhouderij met PPO-Bijen. Website NBV (www.bijenhouders.nl) onder de kop 'Honing & Bijenhouden' – 'onderzoeksfinanciering'.
- Smeekens, C., 1999. Honingonderzoek. *Bijen* 8(5): 135.
- Steen, J. van der, 1997. Ambrosiushoeve onderzocht Acarapis. *Bijen* 6(5): 151-152.

In 1987 gebouwd met EU-subsidie het proefbedrijf in de vorm van een bij.

Gebouwen van Wageningen UR aan de Droevendaalsesteeg